

## *Miko*

*Negdje na Labinštini, 2. ožujka 1921.*

Jutro je. Zapravo, još je noć, hladna zimska noć. Početak je ožujka i noći su još uvijek hladne, i teško je ustati iz toploga kreveta u kući gdje vatra ne gori od sinoć, a bura propuhuje sa svih strana. Ali Miko nema izbora. Mora ustati, obući se, pojesti nešto na brzinu, uzeti zdjelicu s hranom koju mu je majka spremila i krenuti.

„Miko, moli, movi se. Diboto su četire ure.” Glas iz prizemlja je tih, ali dovoljno jasan. Kote, Miketova majka, već je na nogama. Naložila je vatru, iako će trebati dosta vremena da ta vatra ugrije prostor, i sprema Miketu odjeću i hranu. Miko ustaje, ignorira zimu i žuri u prizemlje. Odijeva se i na brzinu pojede veliku zdjelicu kruha s toplim mlijekom i cikorijom. Na tekućini pluta debeli sloj masti. Jelo je bezukusno, ali zasitno. Mama nastavlja s poslom po kući. Kad Miko krene, neće se vratiti u krevet. Čeka je mužnja ovaca i krava, hranjenje životinja i svi drugi poslovi koje mora obaviti zajedno s najstarijim sinom i ostalom djecom.

Miko nema puno vremena. Uzima zdjelicu omotanu krpom u kojoj je njegova današnja marena, najvjerojatnije komad kruha i sira, oblači stari, ali topli kaput, omata šal oko glave i vrata i izlazi na buru. Srećom, vrijeme je vedro pa se hladnoća ipak malo lakše podnosi. Čeka svega nekoliko trenutaka kad iz smjera sela čuje tihe glasove. Uskoro do njegove kuće dolaze trojica muškaraca kojima se pridružuje uz kratki pozdrav i zajedno kreću na put dugačak dva sata.

Miko je tinejdžer. On, naravno, pojma nema što je to tinejdžer, a čak i da zna, ne bi se osjećao kao tinejdžer. Ima šesnaest i pol godina i već godinu dana radi u raškome rudniku. Svaki je radni dan jednak, ustajanje po noći, dva sata hoda do posla, zatim sati i sati teškoga rada u rupi duboko pod zemljom, da bi nakon svega ponovno hodao dva sata natrag kući, a onda pomagao doma oko poslova koje majka i braća nisu stigli napraviti.

Živi s majkom, osamnaestogodišnjim bratom koji ne radi, već se s majkom brine za životinje i kampanju, četrnaestogodišnjim bratom, dvanaestogodišnjom sestrom i sedmogodišnjim bratom. Oca nemaju. Poginuo je negdje u Galiciji u Prvome svjetskom ratu. Najmlađega sina nikada nije upoznao. S njima žive još i nono i nona, očevi roditelji. Već su stari i sve teže funkcioniraju, ali pomažu koliko mogu.

Život je težak i nemilosrdan, i Miko nije imao drugoga izbora osim krenuti na posao što prije. U školu ne ide, pisati i čitati ne zna, tek se teškom mukom uspijeva potpisati, kad baš mora. Kad je napunio petnaest godina, počeo je raditi. A na Labinštini rad u većini slučajeva podrazumijeva silazak u onaj crni grob, u kojemu

sate i dane provodi u iskapanju ugljena koji tjera parne lokomotive i grije stanove po cijeloj Italiji.

„Si cu da su cera Pipana zrompali va Pazine?” Po ovakvome vremenu ne pričaju previše, ali vijesti koje je upravo čuo previše su bitne da ih se ne prenese dalje.

„Ma ki?”

„A znoš ki. Oni prokleti fašisti.” Kao da nije bilo dovoljno da im je uprava rudnika zagorčavala život, tražeći od njih sve više, a dajući sve manje; fašisti su bili stalni problem i prijetnja za istarske Hrvate i Slovence. Ivan Pipan, sindikalni povjerenik, jučer se trebao vratiti iz Trsta s razgovora s upravom. Fašistima su on i sindikat koji se je borio za prava radnika odavno bili trn u oku.

„I ca ćemo sada storit?” upitao je jedan od mladića koji su im se u međuvremenu pridružili.

„A ki zno.” Tone je bio jedan od starijih rudara i većina je u njemu vidjela neki autoritet. „Da se mene pita, šli bimo va štrajk.”

Miko je pretrnuo, a ni drugima nije bilo svejedno, jer je grupom koja je polako, kako su se približavali Labinu, postajala sve veća; iznenada zavladao je tišina. Nitko nije volio riječ štrajk. Štrajk je značio izgubljene nadnice, možda i izgubljeni posao, još veću represiju, još više problema. Štrajk je donosio mnogo lošega, a malo dobrog, a i to dobro bilo je upitno. Ali ponekad je bio jedino moguće rješenje.

U tišini su nastavili put. Dan se polako budio, na istoku se pojavilo sunce, dižući se preko vedroga neba bez ijednoga oblačka. Dolaskom na Vinež shvatili su da se nešto događa. Umjesto da ljudi nastave svojim putem, kako su se približavali trgu, sve su se teže kretali kroz masu rudara. Miko je promatrao ljude oko sebe, stare, mlade, raznih visina i tjelesnih konstitucija, ali sve redom s ozbiljnim i odlučnim izrazom na licu. Nitko se nije smijao i svi su bili spremni na sve.

Da je mogao vidjeti svoje lice, Miko bi na njemu vidio istu ozbiljnost i odlučnost koju je gledao na licima oko sebe. Nije bio spreman za ono što se događalo oko njega, vjerojatno nitko nije. Ali ponekad te život uhvati u vir i jedino što možeš je udahnuti što dublje možeš, dok ti je glava još uvijek iznad vode, i pokušati isplivati.

I tako je Miko duboko udahnuo i najprije relativno tiho, a zatim sve glasnije, počeo vikati, dok se Vinežom počeo oriti povik iz stotina grla, dopirući sve do Labina; a možda ga je bura uspjela odnijeti čak i do zgrade uprave rudnika. „Štrajk! Štrajk!! Štrajk!!! ŠTRAJK!!!!”

*Negdje na Labinštini, 2. ožujka 1984.*

„Nono, nono, pridi zajno. Krava će se oteliti!” glasan povik dopire iz smjera staje. Kasno je popodne, i noć je pred vratima, a bura ionako hladan zrak čini još hladnijim. Miko izlazi iz konobe i kreće prema štali. U svojoj osamdesetoj godini Miko još uvijek posjeduje snagu i vitalnost, samo su one sada prigušene, ne toliko istaknute. Hoda polako, ali odmjereno. Srednje je visine i vitak, žilav i koščat. Na prvi pogled djeluje slabo i neuhranjeno, ali ispod naborane kože posute staračkim pjegama kriju se mišići i većina ljudi loše bi prošla kada bi te mišiće primjenio na njima.

Lice mu je tipično staračko, prekriveno borama, grube tamne kože koja pokazuje da puno vremena provodi na suncu, kako ljeti, tako i zimi. Nedostaje mu par zuba, ali ga to nimalo ne sprječava da svoje usne često razvuče u osmijeh, jedan od onih koji obasjaju lice osobe koja ih nosi. Taj osmijeh pokazuje kako ga život nije porazio, iako se itekako trudio.

Ulazi u štalu i skida šal i jaknu. U štali je toplo pa zatvara vrata kako se toplina ne bi gubila. U jednome kutu njegova nevjesta muze kravu, a u drugome njegov mlađi sin stoji pored krave koja se treba oteliti. Stariji sin sa ženom i kćerkama živi u Francuskoj i dolazi svako ljeto, a mlađi s obitelji živi s Miketom i ženom mu Matijom. Djeca su također u štali, devetogodišnja djevojčica i sedmogodišnji dječak, promatraju oca, djeda i kravu, spremni pomoći ako treba. Uživaju u ovome jedinstvenom trenutku, dok gledaju kako se novi život rađa.

Kad je sve gotovo, sjeda na klupicu, promatra tek rođenoga telića koji jede svoj prvi obrok, i pali cigaretu. Miko nema nekih poroka, cijeli život radi od jutra do mraka, štedljiv je, rijetko pije (tako da je svima, a pogotovo doktorima, misterij kako je uspio zaraditi cirozu jetre koju je nedavno prebolio). Jedino su cigarete tu, i njih se ne odriče.

„Nono, znoš da smo danas va škole vadili za Labinsku republiku? Neki mi nisu vervali kada son rekla da je moj nono bi sudionik.” Djevojčica je sjela pored njega na klupicu i počela pričati. Ova djevojčica i njezin brat nešto su najdragocjenije u njegovu životu. Ima još dvije unuke koje obožava, ali one su starije i žive u Francuskoj te ih rijetko viđa, a ovo dvoje žive s njim.

„I ca si nin rekla na to?”

„Da su šupidasti i da je moj nono heroj!!!”

„Ala, ala, pusti hi. Ca će ti ti trubili. A ja nison bi nikakov heroj.” Pogledi se

vraćaju na maloga telića koji se je najeo i sada, punoga trbuha, leži pored mame koja ga budnim okom promatra. Miko se doista ne osjeća kao heroj. Pogotovo se tako nije osjećao onoga dana prije šezdeset godina, kada je, zajedno s drugima, stvarao povijest. Tada nisu o tome razmišljali, ali danas zna da je tako.

Nije imao lak život. Preživio je Prvi svjetski rat, u kojemu je kao dječak ostao bez oca, radio je godinama u rudniku, sudjelovao u Labinskoj republici, preživio Drugi svjetski rat, radio, odgajao djecu, borio se. Miko je u svome životu bio rudar, seljak, noćni čuvar. Bio je revolucionar, ilegalac. Suprug je, otac i djed.

Proživio je puno toga u svojim osamdeset godina i u posljednje vrijeme sve je sigurniji kako neće dočekati osamdeset i prvi rođendan. Nema nekoga konkretnog razloga za tu pomisao, tek neki osjećaj duboko u nutrini da se pomalo gasi. Ne boji se smrti, zna da je ona tu, negdje iza ugla i da će doći prije ili poslije. Nije imao lak život, ali bilo je u njemu i lijepih trenutaka. Sada, dok promatra svoje unuke, utjehu pronalazi u činjenici da će oni zasigurno imati ljepši i lakši život od njega.

A sve to zato što se on borio, i onoga dana prije šezdeset godina, i u danima i godinama koji su slijedili nakon toga. Možda je upravo u tome bit života, boriš se da stvoriš bolji život sebi i onima koji dolaze poslije tebe. A on je, izgleda, u tome uspio.

Emilijana Vozila Mohorović